

Szépe Orsolya*

A TUDÁSMEGOSZTÁS NÉHÁNY ÚJ SAJÁTOSSÁGA AZ E-VILÁGBAN: NYILVÁNOSSÁG ÉS SZEMÉLYESSÉG

Bevezetés

A tudásmegosztás napjaink egyik kulcsszava. Az internet elterjedése tette lehetővé, hogy nagy tömegű információ nagy tömegek számára elérhetővé váljon. Az utóbbi idők fejleménye, hogy a közzététel, a hozzáférhetővé tétel lehetősége és gyakorlata is tömegessé vált, beépült a felhasználók *mindennapi életébe*. Legyen szó a *tudomány* területén felfedezett eredmények közzétételéről, a *gazdaság* új hálózati fejleményeiről, a számtalan blogban „világgá kürtölt” véleményekről, magánéleti problémákról, a lényeg közös: egyre több információt, ismeretet, tudást osztanak meg egymással, a világgal. A tudomány fejlődése számára ez egyrészt azt jelenti, hogy az – egyébként is publikálásra szánt – kutatási eredmények mindenki számára egyre könnyebben elérhetőkké válnak. (Rosengren, 2008.) Másrészt ezen az alapon a tudományos együttműködés minőségileg új formái jönnek létre. A gazdaságban a tartós versenyelőny egyre kevésbé múlik a természeti erőforrások szűkösségén, vagy a technikai felkészültségen, viszont egyre nagyobb jelentőséggel bír az intellektuális tőke. Éppen ezért az üzleti életben a szervezetek rendkívül sok energiát fektetnek be a tudás és az információmegosztás hálózatának kiépítésébe.

Írásunk az információ- és tudásmegosztás egy sajátos területével, a közösségi oldalak, blogok néhány új sajátosságával foglalkozik. Példáinkat is sajátos területről hozzuk: a gyász- és haláltémájú blogok, illetve közösségi oldalak – virtuális temetők – kapcsán fogalmazunk meg gondolatokat az intimitás és a nyilvánosság, a tömeges elérhetőség kapcsolatáról.¹ Közelebb szeretnénk kerülni a posztmodern világ eme új és szokatlanak tűnő jelenségeihez, amelyeket a világháló kiépülése és mindennaposává válása tett lehetővé.²

* *adjunktus, PhD hallgató, Általános Vállalkozási Főiskola*

¹ *Köszönettel tartozom Ferdinandy Nóra hospice-gyógytornásznak, aki munkájával és ötleteivel segítette az esettanulmányok valós feltárásában.*

² *Dolgozatom kapcsolódik a PTE Kommunikációs Doktori Iskola keretén belül választott kutatási témámhoz, amelynek egyik iránya a hospice-mozgalom elemzése.*

Nyilvánosság és intimitás

A nyilvánosságnak az információs kor előtti értelmezése szemben állt a privát szféra fogalmával, méginkább az azon belül értelmezhető intimitással. Habermas ismert megközelítése szerint a polgári nyilvánosságot „a közönséggé összegyűlt magánszemélyek világaként foghatjuk fel” (Habermas, 1993). A nyilvánosság fogalma mögött még ma is a polgárok okos gyülekezetének képe tűnik föl, akik az őket érintő közügyekről szabadon vitáznak. Ezzel az értelmezéssel az intimitás nem fér össze. Az intimitás bizalmasságot, meghittséget jelent, őszinte feltárulkozást, két ember között – magától értetődően a nyilvánosság kizárásával. Ha azonban a világháló nyilvánosságát a szó igazi értelmében is valódi nyilvánosságnak gondoljuk, akkor ezt a fogalmat tágabban – bár talán kevésbé fennköltten – kell definiálnunk. Az internet nyilvánossága nemcsak a *szabad hozzáférést* jelenti – ez a mozzanat a korábbi értelmezésnek is szerve és lényegi része –, hanem a *hozzáférhetővé tétel szabadságát is*. A *kettőt egyszerre, a hozzáférés és a hozzáférhetővé tétel* tömeges lehetőségét jelenti, és ezt sem jogszabályok, sem technikai nehézségek, sem az informatikai képzettség hiányosságai nem korlátoznak. Továbbá a világháló „társadalmá” egyáltalán nem csak az őket érdeklő közügyeket beszéli meg szabadon, hanem benne egészen személyes és meghitt témákról folynak a diskurzusok.

A világháló nyilvánossága sokban különbözik a korábbi idők nyilvánosságától, bár vannak közöttük a hasonlóságok is.

- Az egyik legfontosabb a nyilvánosságban való aktív és passzív részvétel különbsége. Vagyis nem létezett egyenlő interaktivitás a közlő és a befogadó-hozzászóló között. Az interaktivitás egyenlőtlensége – többek által kritizált módon – Habermas elméletében sem szerepel. A tudást, érzelmeket megosztók, az írók, költők, szakírók, újságírók, egyéb művészek egy *elkülönült kisebbségi csoportot* alkotnak. Ők azok, akik közlést tesznek, a társadalom nagyobbik része, pedig befogadja az információt. A kisebb, „felkent” csoport a „termelő”, a közönség a „fogyasztó”. A világháló jellegzetes tendenciája ezen elkülönültségnek az elmosódása, eltűnése. A „passzív” nagyközönség egyedei az információs kor előtt csak partikulárisan, kivételképpen nyilvánulhattak meg, tehettek közzé intim tartalmakat, olyan formákban, mint például az olvasói levelek, „szív küldi szívnek”-üzenetek, apróhirdetések, ezen belül társkeresés, gyászjelentés, köszönet a részvétnyilvánításokért. Ezek tartalmukban sem valódi intimitások, csupán *standardizáltan személyes információk* közzétételét jelentik
- *Intim témák* szerepeltek a modern nyilvánosság korábbi korszakaiban is, hiszen az *irodalomnak* – ami már, Goethe kifejezésével, *világirodalom*, nyilvánossága pedig *globalizált* nyilvánosság – éppen ez az egyik fő jellegzetessége. A költők egészen személyes és intim problémákról számoltak és számolnak be. De ezek a művek *fennkölt* és *nem-személyes* intimitásról szólnak. A levélregény műfaja, vagy a népdalok szerelmi kesergései ennek a *nem-személyes intimitásnak a nyilvánosságát* jelenti.

Az internet azonban – legalábbis elvileg – *mindenkinek* biztosítja, hogy személyes élményeit, gondolatait a világháló közönsége számára *elérhetővé tegye*. A *digital divide* (Szekfü, 2007) problémája ellenére ez egy globális lehetőség, meglehetősen nagy tömegek számára. Multimédia-dokumentumok publikálása (azaz weblapok készítése) mára technikailag rendkívül egyszerűvé vált. A weblap házilag gyorsan előállítható, a hozzávalók is nagyrészt készen állnak, és éppen a világhálóról tölthetők le, de a fotók, filmek készítése sem gond, és az esztétikai megformáláshoz is rendelkezésre állnak az eszközök. A világháló polgára azt ír a honlapjára, azt a képet, felvételt tölti föl a különböző file-megosztó rendszerekre, közösségi oldalakra, ami csak tetszik neki. A privát, jelentős részben *intim* tartalmak tömeges megjelenése a világhálón nagy

horderejű változás. Amatőrök teszik közzé saját nemi intimitásaikat³, írnak terhességről, napi ügyekről, útinaplókról, betegségről, drogos emberek vallomásairól, gyászról. Nap mint nap olvashatunk érdekes vagy teljesen érdektelen személyes feljegyzéseket. Megjelentek a gyászolók közösségi portáljai is, a virtuális temetők.

A halál intimitása

A halál a premodern korokban meghitt és nyilvános volt egyszerre. A halál nem volt nagy dráma, nem szép és nem csúnya, hanem megszokott, elfogadott és természetes. A mai modern halál, *tiltott halál*, rejtegetni való. (Aries Philippe, 1987.) A halál kudarc, az orvos és a haldokló kudarcra egyidejűleg, amit a hozzátartozók is szégyellnek.

A *halál intimitása* a premodern korban a *meghittséget* jelentette, a modern korban viszont azt, hogy a halál *bizalmas* természetű, kellemetlen *magánügy*, amely a haldokló legszűkebb környezetére, még inkább csak magára a haldoklóra tartozik. A haldokló magányos. Örkény *Rózsakiállítás* című kisregényében egy filmrendező próbálja meg ezt az elszigeteltséget megörökíteni, hogy aztán – már a haldokló halála után – nyilvánosságra hozza. Az egyik szereplő, egy sokat megélt idősebb író azt mondja a fiatal lelkes rendezőnek: „A múltkor azt mondtad, amire készülsz, egyszerre költészet, tudomány, filozófia. Hát ez humbug, barátocskám. Először is, mert rögtönzötteen és rondán halunk meg, a költészet viszont szépség és kompozíció. Másodszor: egy egyszeri esemény még nem filozófia, csak az, ami belőle általánosítható. Tehát ez sem stimmel.” Rögtönzötteen és rondán. A „régiek” nem rögtönzötteen és nem csúnyán haltak meg. A „régiek” felkészülten várták, mert elfogadták a halált, tehát nem „rögtönzötteen és rondán” távoztak el a földi életből.

A mai kor nem volt képes megoldani ezt a problémát. Úgy tűnik, az internet nyilvánossága sem javított még eddig a helyzeten, bár valóban sajtósági lehetőséget kínál a halál rejtelmeinek feldolgozására. A művészet, a hagyományos műalkotások nyilvánossága talán befolyásolhatja a közgondolkodást. Dettre Gábor *Halott lepke száll tova* című filmjében egy haldokló végnapjairól forgatott dokumentumnaplót. A film a haldokló hétköznapi szenvedéseinek bemutatásán túl filozófiai magyarázatot is megpróbál adni a szép halálhoz. A film a természetes és méltóságtelvi halált magasabb szintre emeli.

Az internet, ha valamiben segítséget nyújthat, és láthatóan nyújt is, az inkább a gyász, és a veszteség feldolgozása a világháló nyilvánosságának segítségével, internetes napló, blog formájú emlékezés, speciális közösségi oldalak, virtuális emlékéllítés révén. Itt egy *hagyományos* lelki tartalom jelenik meg új formában. A nyilvánosság, azaz a veszteség és a gyász megosztása a hozzátartozókkal, hagyományos módja a veszteség és a fájdalom feldolgozásának. Ma is, és régebbi korokban még inkább, amikor a halál és a születés egyenrangúan voltak a közösségi lét szerves részei.

A blogírók pszichológiája

Az „információt megosztók” egy jellegzetes csoportjáról, a bloggerekéről (digitális naplóírókról) egyre több elemzés készül. Egy 2005-ös kutatásban Bújdosó Bori internetpszichológus szociológiai és pszichológiai felmérést végzett a magyarországi „bloggertársadalom” körében (Bujdosó, 2005).

³ Külön elemzést érdemelne a szexuális és pornográf tartalmak szerepe, jelenősége, arányai a világhálón, különös tekintettel arra, hogy az internet – kis túlzással – szex és pornó által hordozott reklámokból él.

Közel 800 bloggert kérdeztek meg online kérdőíves módszerrel. A válaszolók (kb. 40%) közül, személyes jelentkezés alapján 14 bloggerrel készítettek félig strukturált mélyinterjút. A kérdőívben a szerzők a szociodemográfiai mutatókon és az internetezési szokásokon kívül a bloggásra vonatkozó kérdésekre adott válaszokat értékelték ki. Alkalmazták még az EPQ (*Eysenck Personality Questionnaire*) extravertió skáláját, melynek eredményeivel jelen írásban nem szeretnénk részletesen foglalkozni.

A következőkben felidézzük a kutatás néhány, számunkra különösen fontos eredményét. Az alábbi táblázat azt mutatja be, hogy milyen általános témakörökről írnak a megkérdezett bloggerek.

1. táblázat

A blog gyakori témái	Válaszok (minta%)
Munka,szakma	41%
Hobbi	52%
Család (szülők, testvérek)	30%
Barátok	51%
Párkapcsolat	52%
Érdekes hírek	43%
Hétköznapi személyes élmények	83%
Egyéb	24%

Forrás: (Bujdosó, 2005)

Az egyéb kategória tartalmára vonatkozóan a megkérdezettek legtöbbször a „gondolataim” választ adták.

A szerzők a válaszokat kielemezve megállapították azt is, hogy a személyes (társas kapcsolatok, család, barát) témájú blogok nem választhatók el élesen a személytelen (munka, hobbi, hírek) tematikájú blogoktól. A kérdőív eredményeiből kiviláglott, hogy Magyarországon a bloggolásnak két fő típusa terjedt el, a személyes hangvételű *naplóblog* és a *tematikus, illetve szakblog*. Az előzőnél az író első sorban személyes élményekről, gondolatairól, érzelmeiről ír, az utóbbinál – ami jóval ritkább – a blogger a szakmájához vagy hobbijához kapcsolódó érdekességeket közli, és az írás általában nem tartalmaz személyes információkat. Bujdosó Bori egy 2002-ben végzett kísérletre hivatkozva érdekes összefüggésekről ír a bloggolóok különböző csoportjai és személyiségtípusok között. (Y. Amichai-Hamburger, 2002) A kísérletben összehasonlították a „valós én” chaten történő megjelenítését extrovertált és introvertált személyek esetében. Az extrovertált személyek a valós énjüket inkább a hagyományos társas életben való-sították meg, míg az introvertált személyek inkább a virtuális közegben jelenítették meg a társas interakciót.

Három honlap

A következő bekezdésben három különleges és egyedi honlapot veszünk közelebről szemügyre.

„A kisfiam is angyal lett”

Ágnes, fiatal, 30-as, férjezett asszony. Kérdésünkre elmondta, hogy 2006 óta ír blogot, miután rájött, hogy írásvágyát már nem elégíti ki az egyszerű naplórás. Véleménye szerint nem tartozik igazán a blogos társadalomhoz. Honlapjának első mondata így hangzik:

„Olyan sok dolgot mondhatnék magamról, de azt hiszem, nem tudnám úgy tenni, hogy ne ismétljem magam. Ha kíváncsi vagy rám, nézd meg a honlapomat, egészen sok dolgot megtudhatsz rólam! Itt van mindjárt pár fotó rólam és a családomról, kezdetnek! :)” A kezdőlapon található az archívum is, ahol a régi beírásokat és az olvasói reakciókat is meg lehet nézni. Több témájú blogot is vezet, hobbijairól, művészi és segítő tevékenységeiről, az egyik azonban különleges és megrázó. Ez a „Másállapot” blogja. Ezt a blogot a honlapon a következő szöveg vezeti be: „... Van azonban az angyalokkal egy szomorúbb, de kézzelfoghatóbb kapcsolatom is. A kisfiam is angyal lett. Kilenc hónapot töltött ezen a világon, ennek minden pillanatát velem, bennem. Mire megszületett, már nem élt. Ha szeretnéd tudni, hogy lehet ezt a fájdalmat túlélni, olvass tovább *ITT!*” A terhesség kilencedik hónapjának végén, 2008 nyarán, a gyermek nyakára rátekeredett a köldökzsinór, ezért halt meg. A „Másállapot” kezdőlapján az írásai mellett ott található az urna nagyméretű fényképe is.

Ágnes attól a pillanattól kezdve, hogy megtudta, hogy állapotos, egészen a gyermeke elvesztéséig, majd a temetés, és az azt követő gyászév ideje alatt folyamatosan vezette naplószerűen a blogját. Később ez a hétköznapi napló változott át egy nyilvános kondoleáló és gyászsegítő helyé. Kezdetben nem volt olvasói reakció, azonban, amint egyszer az „Anya gyermek nélkül” címűt naplóbeírást közzétette, hirtelen megnőtt a blog látogatottsága. Ettől kezdve folyamatosra vált a kapcsolat az író és olvasói között. Azt mondja, a gyermek elvesztésekor terápiás céllal írt tovább. Szüksége volt az emberek szeretetére, bátorítására. Számtalan visszajelzést kapott, ami az élet további elviselésére rengeteg energiát adott neki.

Az olvasók létrehoztak Ákosnak, az elhunyt babának egy virtuális temetőt. Az édesanyának ez kezdetben nagyon jól esett és örült, hogy sokan gyújtottak virtuális gyertyát meg nem született kisfiának. Azonban 2-3 hét múlva úgy érezte, hogy le kell erről szakadnia, mert így nehezebb lesz elengedni a babát. Elmondta, hogy ismer olyan szülőket, akik évek óta naponta gyűjtanak gyertyát saját és mások meghalt gyermekeiért. Ezért fordulhatott elő, hogy amikor ő már nem „látogatta” a temetőt, sokan elítélték őt az „érzékletlensége” miatt.

Lola

Lola 14 éves volt, amikor hosszú és igen súlyos daganatos betegség következtében 2008 tavaszán otthonában, szülei és testvérei körében meghalt. Szülei, ikertestvére, nővére és öccse az utolsó pillanatig szeretetben, békességben és nyugalomban ápolták. A szülők a kislány halála után Lola számára készítettek egy egészen különleges honlapot. Eredetileg csupán azzal a céllal, hogy ne kelljen mindenkit felkutatni és külön értesíteni, gyászjelentést küldeni, de nagyon fontos volt nekik, hogy mindenki, aki szerette és ismerte Lolát, el tudjon jönni a búcsúztatóra, ezért az időpontot is a honlapon tették közzé.

A honlap egyszerű, és mégis megrendítő. A temetés után már más funkciója nincs, mint hogy lehetőséget ad a hozzászólásoknak. A Loláról készített utolsó fénykép adja a különlegességét, amit közvetlenül a halál után készítettek a szülők a kislányról. A művészi fénykép megindító, de nem riasztó. A kislány szép arcával fekszik a halottas ágyon, körülötte minden virággal beborítva. A lap alján még egy régebbi kép Loláról, a mosolygós, életvidám tizenévesről.

A szülők hangsúlyozták, hogy a vendégkönyv nem Loláé, hanem az élőké. A virtuális vendégkönyvbe be lehet írni gondolatokat, részvétnyilvánítást, érzéseket. A szülők elmondták, hogy az édesanya még másfél év elteltével is nagyon ritkán megnézi a beírásokat, de már azon is gondolkodtak, hogy megszüntetik a honlapot. Most még nem képesek erre, de a gyász feldolgozására már új módszerek is vannak. Heti egyszer – keddenként este – „Lola-estet” tartanak, gyertyát gyújtanak, beszélgetnek három másik gyermekükkel a testvérükről.

Az interjú során megkérdeztük, hogy a szülők ismerik-e a virtuális temetők által nyújtott megemlékezési lehetőségeket. Egyikük sem hallott még az ilyenfajta temetkezésről.

Virtuális temető

A világháló elterjedésével megnyíló új lehetőségek közül a virtuális temetők érdemelnek kiemelt figyelmet. A temetkezési szokások a történelemben folyamatosan változtak, együtt azazal, ahogyan változott az élőknek a halottakhoz való viszonya. Az elhunytak nyugalomba helyezését, a gyászolók fájdalmának kinyilvánítását befolyásolta az adott ország és a terület kultúrája és a hagyományai. (Hegedűs, 2006.)

Játszani, vetélkedni, ismerkedni, háborúzni, vagy akár virtuális állatkákat felnevelni eddig is lehetett az interneten, a posztmodern világban most már mód van arra, hogy szeretteinknek a világhálón is síremléket állíthassunk, hogy virtuálisan is eltemethessük. A sírt igen egyszerű meglátogatni, csak a számítógépet kell hozzá bekapcsolni. Amennyiben fizet a gyászoló, a virág sosem hervad el, a gyertyát azonban mindig újra és újra meg kell gyújtani, biztosítva ezzel a fájdalom kinyilvánítását, ami a gyász feldolgozásához szükséges. A szolgáltatást nyújtók azt is megígérik, hogy fizetség ellenében a virtuális sírhely több nemzedéken keresztül változatlanul fennmarad. A wikipédia szerint az első temető a világhálón az 1990-es években nyílt meg az Egyesült Államokban. Magyarországon a 2000-es évektől kezdett elterjedni ez a fajta temetkezés, azonban a hagyományos formát a változás nem érintette. A freeaudit.hu honlap a magyar honlapok – több mint 7 éve működő – ingyenes, szabványos webaudit (a magyar nyelvű internetes oldalakat statisztikai módszerekkel mérő) rendszere. Az aktív regisztrált ügyfelek között található a „Virtuális temetőre” vonatkozó adatok, melyek azt mutatják, hogy 2006 és 2009 között a virtuális temető látogatottsága majdnem kétszeresére nőtt (<http://freeaudit.hu>, 2009). Az értekezésben nincs mód arra, hogy részletezzük az összes magyarországi virtuális kegyhely, sírhely, emlékhely weblapját, így – vállalva az önkényességet – kiemeltünk egyet a sok honlap közül. A honlap (<http://sirkert.virtualisan.net>) a következő gondolatokkal kezdődik:

„Lehet, hogy meglepő számodra, hogy ilyen weboldal is létrejött, de erre is szükség van a mai kegyetlen világban. Biztos volt már neked családtagod, bármilyen kedvenc állatkád, kedvenc tárgyad, kedvenc bármid, aki meghalt, valami oknál fogva elpusztult, végleg beadta a kulcsot. Az emléken kívül mi maradt meg belőle? Egy-két fotó vagy videó? Lehet. Most viszont itt is méltó helyre teheted az emléket ezen az oldalon. Temesd el virtuálisan, felállítva neki egy kegyhelyet, gondozd a sírját látogatásaiddal. A virtuális emlékhely regisztrációja és használata teljesen ingyenes, az ingyenességet a portál létezéséig fenntartjuk!”

Mint olvasható, ez a cybertemető ellentétben a többivel, ingyenes. Azonban pénzbeli támogatására természetesen mód van, ezenkívül reklámfelületek megvásárlására is kínálnak lehetőséget. Kiepült egy kis virtuális világ: pl. a sírokat célszerű gyakran látogatni, mert öt nap után elkezdenek gázosodni, a márvány sírkő megrepedezik, és az emlékhely ápolatlanná válik. A weblapot és a hozzászólásokat egy Admin nevű személy tartja karban és moderálja. Ő hozta létre ezt a honlapot, miután, saját tapasztalatait felhasználva úgy érezte, igény lehet egy ilyen jellegű, virtuális kegyhelyre is. Szintén ő az, aki az elhanyagolt „sírokat” ápolja, rendbe teszi, és amennyiben hosszú ideig nem gondozza senki a kegyhelyet, leveszi a listáról. A blogkommentekre is ő válaszol. Regisztrációt követően mindenki hozzászólhat nyilvánosan a fóru-

mon keresztül. A honlapon 1350 regisztrált tag található, a napi maximális látogatók száma 1697 fő volt.

A virtuális temetők ezen túl egy szokatlan lehetőséget is kínálnak: állatokat, tárgyakat, sőt fogalmakat is örök nyugalomra helyezhetünk, illetve sírhelyet, kegyhelyet nyithatunk számukra. Íme, a temető parcellái kategóriák szerint, zárójelben a parcellák száma:

2.táblázat

Parcella	Sírhelyek száma
Emberek	638
Kutyák	185
Macskák	96
<i>Fogalmak</i>	37
Rágcsálók	24
Madarak	18
Emlősök	16
<i>Tárgyak</i>	8
Halak	4
Hüllők	1
Ízeltlábúak	0

Forrás: <http://sirkert.virtualisan.net/articles.php>

Érdekes megvizsgálni a *fogalmak parcellájának* kategóriáját. Néhány az „elhantolt” fogalmak közül: *pénztelenség, albélet, félelem, butaság, bizonytalanság, hazugság, betegség, életveszély*. Ezek rendszerint valamely egyszeri életeseményhez kapcsolódnak, amikor az adott negatív fogalom megszűnt az illető számára, pl. felgyógyult egy betegségből. Leginkább templomok falára helyezett hálaadó kis márványtáblákra emlékeztetnek a fogalomsírhelyek, és mint ilyenek elfogadhatók lennének, de ezeket sírhelynek nevezni nyilvánvaló fogalomzavar, hiszen nem a negatívumok emlékét kívánják ápolni, hanem az azoktól való *megszabadulását*. Emlékezni is az elvesztés fölötti öröme szeretnének. Sajnos nincs információnk arról, hogy azok a gyászolók, akik hagyományos módon elhunyt hozzátartozójuk vagy barátjuk számára hoznának létre sírhelyet, hogyan viszonyulnak ezekhez az ellentmondásos megnyilvánulásokhoz.

A cybertemető létrehozója a honlap keletkezéséről leírja, hogy eredetileg 2003-ban csak egy emlékdalt készített, ahol mindenki feltölthetett az utókor számára különböző fényképeket, információkat az elvesztett személyről. Úgy gondolta, „poénként” létrehoz „tárgy” és „fogalom” kategóriákat is. Nem sejtette, hogy ez az ötlet egyre több látogatót vonz majd. Idővel azonban az igények változásával összhangban, mégis egyre több elhunyt számára alakítottak ki sírhelyet. A kommentekből olvasható, hogy a regisztráltak többsége valódi gyászt él vagy élt át.

Két hozzászólást szó szerint is idézünk:

1.

„Szia, kedves Admin! Nagyon jó, hogy újíttóttál, és személyesebb lesz a honlap. Ide bejövünk, elmélázunk, gondolkodunk, magunkba szállunk, kicsit pityergünk is. Majd megszabadulva a szívújéki nyomástól kis időre kilépünk. Fontos, hogy olyan látványban legyen részünk mintha templomban lennénk, egy szent helyen, ahol csak »Ő« és csak »ÉN« találkozunk. De azért jó lenne néha valakivel beszélni a fájdalokról, a veszteségről, vagy meghallgatni mások, »elolvasni« mások történetét. Itt mindenki gyászt érez. Veszteséget, bizonyos értelemben magányt. De mint a sír mellett állva, itt is csendben beburkolózunk az emlékebe. Köszönöm ezt a lehetőséget. Üdv!”

Ebből a hozzászólásból egyértelműen kivehető a gyászoló magányossága, illetve az az igénye, hogy fájdalmát másokkal szóban is megoszthassa. Ugyanakkor hálás a szerkesztőnek, hogy foglalkozik a „közös üggyel”, a honlappal, és folyamatosan újítja, frissíti. Talán feltűnik az a személyes hangnem is, amellyel a moderátort megszólítja. Ezt a személyes üzenetet mindenki olvashatja a világhálón, és ha szüksége van erre a kis közösségre, akkor akár csatlakozhat is hozzá. Mert ez egy arcnélküli, és mégis valós közösség. A résztvevők megismerik egymás gyászát, problémáit, segíthetnek a veszteség feldolgozásában.

A virtuális temetőben mód van arra, hogy kiemelkedő személyiségek számára is parcellát nyissunk. Az alábbi hozzászólás ezt a lehetőséget kritizálja.

2.

„Ne haragudj, de ízléstelennek tartom, hogy kiemelt emlékhelynek nevezted el a közismert személyek sírjainak összességét. Azt gondolom, a halottak egyenrangúak, mindannyian egyformák. Szerintem, aki nem szerepelt a tv-ben, az is ugyanolyan értékes ember volt. Sőt! Lehet, hogy sokkal értékesebb!”

Erre a hozzászólásra – amely olyasmit kritizál, ami a hagyományos, valóságos temetőben is szokásos és elfogadott, hiszen ott a híres emberek szintén dízsírhelyet kapnak – sok reakció érkezett, egyetértő, és ellenkező is. Maga a fórum nagyon aktív, naponta többször is „találkoznak” az emberek, hogy megbeszéljék a problémáikat.

Összefoglalás

Az információs korszak egyik sajátossága az – interneten keresztül megnyilvánuló – intimitás és a nyilvánosság együttes megjelenése. A személyes jellegű információkat, érzéseket, magánéleti problémákat szabadon és tömegesen osztják meg az emberek egymással, a világgal. A megosztásra valós igény van, ezt bizonyítja a villámgyorsan terjedő blogkultusz is. Ezekben a blogokban naplószerűen írnak egyes szerzők nagyon érdekes, más szerzők viszont olykor teljesen érdektelen témákról. Az általunk vizsgált témák területén valószínűsíthető, hogy ebben elsősorban a közreadók közlési vágya a meghatározó, és csak másodsorban az azt olvasók ilyen irányú igénye. Az írásunkban idézett blogíró, Ágnes, saját „íraskényszerét”, valamint szeretetigényét említette elsőként arra a kérdésre válaszul, hogy *miért* ír. A blogírók sokszor lélekben magányosak vagy zárkóztak. Az olvasók pedig úgy érzik, őket szólítja meg az író, és osztolni szeretnének a magányban, problémákban, gyászban.

A kislány, Lola honlapja egyszerű célból jött létre: az egyszerű és gyors információközlés céljából, azért, hogy mindenki, aki ismerte és szerette Lolát eljöhessen a búcsúmegemlékezésre. Loláról a fénykép valóban megrázó, de a szülőknek nem a döbbenetkeltés volt az elsődleges

célja, és nem is a fájdalmuk világgá kürtölése. Azok számára, akik személyesen megélték a szeretteik halálát, a halotról készült fénykép csak az emlékezést szolgálja, és nem vált ki bennük irtózatot. A honlap nagyhatású, esztétikus megjelenése révén messze túlnőtt az eredeti célon, és a kislány emlékhelyévé vált.

A virtuális temető mindezen felsorolt szempontok összességét tárja elénk. Valamint hozzátartozik az a bizonytalanság, az értékek, szertartások tartalmi keveredése, tisztázatlansága, amely napjainkban egyre általánosabb. A temető honlapján azonos szintű kategóriaként van kezelve ember, állat, tárgy és fogalom. A temetkezési szokásokhoz régen is hozzátartozott, hogy az elhunytal együtt tárgyait, szeretett állatait is eltemették. Léteznek olyan szokások, hogy ételt és italt is betettek a halott mellé a hosszú útra. Általában ezek a hagyományok azt a célt szolgálták, hogy a halott a túlvilágon se szenvedjen semmiben hiányt. Fogalmak, tárgyak eltemetése viszont zavart tükröz, feltehetően nem is fog széles körben bevett szokássá válni

Ezeket a szempontokat összevetve megállapítható – természetesen a teljesség igénye nélkül –, hogy napjainkban egy új jelenség van kialakulóban, amelyre kétségtelenül igény van. Az intimitás egy olyan típusa jelent meg nyilvánosan a világhálón, amelyet eddig tabuként kezeltek. A *betegség*, a *haldoklás* és a *halál* a modern kori társadalomban leginkább félelemmel és irtózáttal társított fogalomként van kezelve, a mai halál *tiltott halál*. A mai társadalmi kultúrának sikerült oly mértékben tabutémává tennie ezt a folyamatot, hogy a haldokló és a gyászoló úgy érzi: nem illik, nem szabad és nincs is joga hozzá, hogy nyíltan beszéljen tényleges kívánságairól. Talán az internet által életre keltett kommunikatív kis közösségek lehetőséget adnak rá, hogy a társadalom a jövőben megértőbben és higgadtabban viszonyuljon a halál kérdéséhez.

Felhasznált irodalom

Amichai-Hamburger, Y. – G. Wainapel, S. Fox (2002): *On the internet no one knows...* CyberPsychology & Behavior.

Aries, Philippe (1987): *Gyermek, család, halál*. Budapest, Gondolat Kiadó.

Bujdosó Bori (2005): *Bloggerek Magyarországon*. <http://e-media.freeblog.hu/archives/2005>

Habermas, Jürgen (1993): *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. (Ford.: Endreffy Zoltán – Glavina Zsuzsa.) Átnézett második kiadás. Budapest.

Hegedűs Katalin (2006): *A hospice ellátás elmélete*. Budapest, Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet.

Pogonyi Szabolcs (2006): *Digitális demokrácia vagy kiberbalkán?* Világosság, 1. szám.

Rosengren, Karl Erik (2008): *Kommunikáció*. Budapest, Typotex.

Székfü András (2007): *Kommunikáció, nyilvánosság, esélyegyenlőség Magyarországon*. Budapest, Gondolat Kiadó.

<http://sirkert.virtualisan.net>

